

Nyt fund af blyamulet med latinske bogstaver fra Bregninge Kirke

Af [Lisbeth Imer](#) 8. januar 2013

Indersiden af blyamuletten - Side A. Foto: Øhavsmuseet.

Ydersiden af blyamuletten - Side B. Foto: Øhavsmuseet.

Nogle gange rammer man bare Jackpot. Det skete sidste efterår for en af vore mange, mange dygtige detektorfolk i Danmark, Glenn Abramsson. Ved en afsøgning af en mark nord for Bregninge kirke på Ærø fandt han blandt mange andre gode sager fra jernalder, vikingetid og middelalder en sammenfoldet blyamulet. Den er formet som en blyplade på 4×4,5 cm, der er foldet først to gange på den korte led, og dernæst en gang på den lange led. Amuletten er beskrevet med minuskler (latinske bogstaver) på begge sider og indeholder mange spændende detaljer.

Jeg har flere gange tidligere skrevet om blyamuletter her på bloggen, f.eks. de tre fra

Vrangstrup, som blev fundet i 2010. Blyamuletter findes både med runeindskrifter og minuskler, og indskrifterne vidner om, at de har været brugt i magisk øjemed til at holde sygdomme fra livet, eller til at helbrede syge.

Teksten på amuletten fra Vester Bregninge begynder på den side af genstanden, som har ligget inderst i sammenfoldningen og derfor er bedst bevaret. Den kan vi kalde side A. På øverste linje står der '... gordin & ingordan +', og fordi blypladen er fragmenteret i venstre side, må vi regne med, at en del af indledningen mangler. Det vender vi tilbage til.

Herefter er der en længere fortløbende tekst som strækker sig ned over resten af side A, og som fortsætter og afsluttes på side B. Der mangler store partier af teksten, men der er ingen tvivl om, at vi har med et bibelcitater at gøre, nemlig indledningen til Johannes-evangeliet 'I begyndelsen var Ordet' skrevet på smukt latin med de fineste minuskler. Skriveren har været meget dygtig til at skrive. Bogstaverne er få millimeter høje og er ristet meget sikkert ind i blyet, og han (eller hun) har anvendt forkortelsestegn for ordet 'og' og som afslutning af forskellige ord. Der er også forskellige pudsige sproglige detaljer i teksten. F.eks. har skriveren ristet 'periberet' i stedet for 'perhiberet', 'ommem' i stedet for 'omnem' og 'is' i stedet for 'his'. Det vidner om udenadslære og kan være med til at sige noget om udtalen af latin i middelalderens Danmark.

Selv om de fire evangelister nævnes ved navn på mange af både de danske og udenlandske blyamuletter, er det første gang, vi finder Johannes-evangeliet skrevet på en blyamulet.

Og nu tilbage til de indledende ord: '... gordin & ingordan +'. Vi kender ordfølgen fra flere andre fund, heriblandt fra Odense-blyamuletten, som er en af de tidligst fundne blyamuletter i Danmark (læs mere på <http://runer.ku.dk> under Odense-blyamulet). Ved sammenligning med dette og andre fund, står det klart, at hele ordfølgen består af tre ord 'Gordan, Gordin og Ingordan' eller 'Gordan, Ingordin og Ingordan'. De tre ord findes på flere amuletter af træ og metal i Danmark, Norge og Sverige, så der er altså tale om en formular, som har haft stor udbredelse i de skandinaviske lande og måske også på kontinentet, hvor der endnu ikke er fundet så mange blyamuletter. Det har i mange år været omstridt, hvad ordene egentlig betyder. På grund af forskellige stavemåder har man sat ordene i forbindelse med det latinske chorda 'streng' (altså som i en harpestreng), mens andre forskere hælder til, at der må være tale om elverfolk eller dæmoner. Det finder jeg også mest sandsynligt. I et manuskript, som i dag findes i Uppsala, lyder teksten (oversat fra latin til dansk) 'Jeg påkalder jer, elverfolk, Gord'i og Ingordin'. I et andet manuskript, som i dag findes i Bøhmen, lyder teksten (oversat fra latin til dansk) 'Gordan, Ingordin og Ingordan. Ethvert fantasivæsen som styrker den bugtende og giftige slanges herredømme, som gennem stolthed lokkede en tredjedel af stjernerne væk, Gordan, Ingordin og Ingordan, ved Salomons segl og ved Faraos magikere, påkalder jeg jer alle, uddriver jeg jer alle, ved de tre vise mænd, Kasper, Melchior og Balthazar, ved Kong David, som formildede Saul da han spillede musik (jf. 1. Salm., 16,23) og fik jer til at flygte.'

Tekststykkerne tyder på, at ordene bruges i forbindelse med uddrivelse af enten sygdomme eller onde ånder, og det er uden tvivl også det, som amuletten fra Vester Bregninge har været brugt til. I runologisk sammenhæng er det nye fund vigtigt, fordi det giver endnu en parallel til en formular, som vi ellers har svært ved at forstå betydningen af. Og det viser med al tydelighed, at forskningen i blyamuletter også må inddrage de amuletter som har latinske bogstaver i stedet for alene at koncentrere sig om de runebeskrevne af slagsen.

Blyamuletter er den hyppigst fundne genstandsgruppe med runer i Danmark, og den er hastigt voksende. Det skyldes uden tvivl de dygtige detektorfolk vi har her til lands. På Bornholm er der siden midten af 1990'erne fundet ca. 15 blyamuletter, og i 2010 blev der fundet ikke mindre end tre amuletter på én og samme mark i Vrangstrup ved Næstved. Fyn og øerne har indtil nu været bemærkelsesværdigt fundtomme for blyamuletter. Indtil for ganske kort tid siden var Odense-blyamulettet den eneste kendte blyamulet fra denne egn af landet. Med det nye fund af blyamulettet fra Vester Bregninge samt et par fund, som er på vej til danefæbedømmelse fra Østfyns Museer, viser det sig, at skikken må have været vidt udbredt i hele Danmark. Den slags spændende ny viden kan vi takke detektorfolkene og danefælovgivningen for.

Amulettens tekst efter vores nuværende bibel med de dele som mangler pga. fragmentationen:

[+ Gordan, In]gordin og Ingordan +

I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Dette var i begyndelsen hos Gud. Alt blev til ved ham, og uden ham blev intet til af det, som er. I ham var liv, og livet var menneskers lys. Og lyset skinner i mørket, og mørket begreb det ikke. Der kom et menneske, udsendt af Gud, hans navn var Johannes. Han kom for at aflægge vidnesbyrd, han skulle vidne om lyset, for at alle skulle komme til tro ved ham. Selv var han ikke lyset, men han skulle vidne om lyset. Lyset, det sande lys, som oplyser ethvert menneske, var ved at komme til verden. Han var i verden, og verden var blevet til ved ham, og verden kendte ham ikke. Han kom til sit eget, og hans egne tog ikke imod ham. Men alle dem, der tog imod ham, gav han ret til at blive Guds børn, dem der tror på hans navn. De er ikke født af blod, ikke af køds vilje, ikke af mands vilje, men af Gud. Og Ordet blev kød og tog bolig iblandt os, og vi så hans herlighed, en herlighed, som den Enbårne har den fra Faderen, fuld af nåde og sandhed.

Gud være lovet.

Litteratur:

McKinnell, J., R. Simek with K. Düwel 2004. Runes, Magic and Religion. A Sourcebook. Wien.

MacLeod, M. og B. Mees 2006. Runic Amulets and Magic Objects. Woodbridge.